

Utjecaj unutarnjih financijskih regulacija na sportske rezultate klubova i saveza

Mileusnić, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:848726>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za trgovačko pravo i pravo društava

Matej Mileusnić

UTJECAJ UNUTARNJIH FINANCIJSKIH REGULACIJA NA SPORTSKE REZULTATE KLUBOVA I
SAVEZA

Diplomski rad

Voditelj: prof. dr. sc. Siniša Petrović

Zagreb, Kolovoz 2022.

SADRŽAJ:

- I. UVOD
- II. UEFA FINANCIJSKA REGULACIJA
 - i. Početno o UEFA-i
 - ii. Početak licenciranja klubova i financijske regulacije
 - iii. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations 2010
 - iv. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations 2012 – 2018
 1. Podnošenje godišnjih financijskih izvještaja
 2. Nepostojanje kašnjenja u isplatama drugim nogometnim klubovima, zaposlenicima ili državi
 3. *Break-even* pravilo
 - v. UEFA Club Licensing and Financial Sustainability Regulations 2022
- III. FINANCIJSKA REGULACIJA ŠPANJOLSKE NOGOMETNE LIGE
 - i. Početno o La Liga
 - ii. La Liga financijska regulacija
- IV. ANALIZA SPORTSKIH REZULTATA
 - i. Utjecaj financijskog fair play-a na kompetitivnu ravnotežu
 - ii. Kompetitivna ravnoteža u nacionalnim prvenstvima
 - iii. Kompetitivna ravnoteža u UEFA Liga Prvaka
- V. ZAKLJUČAK
- VI. POPIS LITERATURE

Izjava o izvornosti

Ja, Matej Mileusnić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

**Matej Mileusnić, v.r.
(potpis studenta)**

I. UVOD

Europsko nogometno tržište posljednja dva desetljeća raste nevjerojatnom brzinom usprkos svim ekonomskim pritiscima. Iznosi koji bi krajem prošlog tisućljeća označavali ukupne vrijednosti najboljih europskih liga, danas su svakodnevni transferi, bonusi, naknade za TV prava i ne čini se da bi u skorije vrijeme moglo doći do stagnacije. Ni najveća ekonomska kriza u povijesti čovječanstva nije uzdrmla ovu zabavnu industriju koja iz godine u godinu bilježi sve veće prihode, ostavljajući navijače, ali i razne menadžere i ekonomiste s brojnim pitanjima. Nema sumnje da je specifičnost muškog nogometa, odnosno nogometnih klubova u vjernoj bazi navijača i (često) dugom tradicijom te snažnom povezanošću sa lokalnom zajednicom, koja se nebrojno puta kroz povijest pokazala kao snažno uporište za ostvarivanje iznimnih sportskih rezultata, a ponekad i za izvlačenje iz teških financijskih situacija. Vjernost navijača i nezamjenjivi društveni status donose dodatnu dimenziju u poslovanje nogometnih klubova, a izrazita kompetitivnost pojačava tu potrebu da se danas, a ne sutra pruži ono najbolje, često zanemarujući dugoročne planove i situaciju na tržištu. Ipak, ti isti nogometni klubovi su većinom ustrojeni kao trgovačka društva, s vlastitom pravnom osobnošću, statutom, upravljačkim tijelima i imovinom i djeluju na tržištu. Uobičajeno je da loše poslovanje trgovačkog društva kroz duži vremenski period označava njegov kraj, ali zbog spomenutih specifičnosti sporta i društvenog statusa nogometnih klubova, kao i potrebe za konkurencijom u sportu, postalo je prihvatljivo poslovanje „u minusu“ uz optimističnu nadu da će se sportskim uspjesima riješiti problem. Naravno, takvo što je nemoguće i kada je početkom tisućljeća došlo do prezaduženja većine europskih nogometnih klubova, bilo je vrijeme za reakciju i spas od katastrofe.

UEFA je kao najvažnije europsko nogometno tijelo preuzelo na sebe organizaciju i normiranje raznih aspekata nogometa, od temeljnih pravila same igre, do strukturalnih, organizacijskih i financijskih preduvjeta koje bi klubovi i savezi trebali zadovoljavati za natjecanje u najvišoj europskoj razini. Regulacija koju je UEFA uvela i koja se dopunjuje i mijenja desetljećima posljedica je razvoja i napretka u samome sportu (profesionalizacija, veći broj igrača, klubova i natjecanja), ali i u financijskom, marketinškom i političkom „teretu“ kojeg nogomet nosi. Svake godine rastu ulozi te se muški nogomet, nekada u potpunosti amaterski i s jedinim ciljem uživanja u igri, poklonio tržištu i danas traži spas od samoga sebe. Najveći i najuspješniji vrlo lako postaju najzaduženiji, a slična sudbina prijetila

je i onima koji nisu na vrijeme našli stabilni izvor financiranja. Kao i na svakom tržištu, realna opasnost za potrošače (gledatelje) je da jedan (ili nekoliko) aktera na tržištu preuzme vladajući položaj i svojom financijskom i političkom snagom onemogući pristup i dolazak manjima u konkurenciju, što svaki ljubitelj nogometa zna da je u suprotnosti s duhom sporta. Iz tog razloga, UEFA je pokrenula široki i ambiciozni postupak kontroliranja financija i trošenja svih klubova pod svojom nadležnošću, kako bi barem pokušala očuvati nogomet u onom obliku koji ga je i doveo do titule „najvažnije sporedne stvari na svijetu“.

Za to vrijeme španjolska La Liga postavila je nove standarde u financijskoj regulaciji, prihvaćanjem sveobuhvatnog *a priori* i *a posteriori* nadzora poslovanja i strogih proceduralnih pravila te jednakog postupanja pri sankcioniranju prekršitelja. Španjolski nogomet je desetljećima periodički prolazio financijske krize i nekoliko puta tražio spas u oprostima dugovanja prema državi i subvencioniranim zaduživanjem. Financijska kontrola praktički nije postojala, financijska izvješća bila su nepotpuna i nestandardizirana i bilo je samo pitanje vremena kada će se doći do točke bez povratka. Gotovo preko noći, implementiran je sustav financijskih pravila koji trenutno predstavlja najopsežniju ekonomsku regulaciju sporta u Europi, a španjolska nogometna liga postala je jedna od ekonomski najstabilnijih nogometnih liga uopće. Za to vrijeme, španjolski nogometni klubovi dominiraju u europskim natjecanjima, osvojivši uvjerljivo najviše UEFA Ligi Prvaka i UEFA Europskih liga, što ukazuje na uspješnu sportsku konkurentnost usprkos rigidnim financijskim zahtjevima.

II. UEFA financijska regulacija

i. Početno o UEFA-i

Union des Associations Européennes de Football (Unija europskih nogometnih saveza, dalje u tekstu: UEFA) je europska nogometna organizacija osnovana 15. Lipnja 1954. godine u Baselu, Švicarska¹, s ciljevima navedenima u čl. 2. Statuta² od kojih su najvažniji: „*Promicanje nogometa u Europi u duhu mira, razumijevanja i fair playa, bez bilo kakve diskriminacije na*

¹ <https://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/what-uefa-does/> 27.08.2022.

² STATUT UEFA-e, Pravilnik o radu Kongresa UEFA-e, Pravilnik o primjeni Statuta UEFA-e - Izdanje 2021. (dalje u tekstu: Statut UEFA-e)
https://hns-cff.hr/files/documents/13883/2021%20UEFA%20Statutes_HR.pdf 27.08.2022.

političkoj, spolnoj, vjerskoj, rasnoj ili bilo kojoj drugoj osnovi; nadzirati i kontrolirati razvoj svake vrste nogometa u Europi; organizirati i provoditi međunarodna nogometna natjecanja i turnire na europskoj razini za svaku vrstu nogometa, istovremeno poštujući zdravlje igrača; promicati i štititi etičke standarde i dobro upravljanje u europskom nogometu; preraspodijeliti ostvareni prihod od nogometa u skladu s načelima solidarnosti te poticati ponovno ulaganje u korist svih razina i područja nogometa, posebno u nogomet na najširoj osnovi (...)“ Danas je UEFA krovna organizacija europskog nogometa koja pod svojim okriljem sadrži 55 nacionalnih nogometnih saveza starog kontinenta te organizira nogometna natjecanja u muškom i ženskom nogometu, malom nogometu i nogometu na pijesku, kako za nacionalne timove tako i za klubove, u raznim dobnim kategorijama.³⁴ Njezina tijela su Kongres, Izvršni odbor, Predsjednik i Pravosudna tijela⁵. Kongres je vrhovno nadzorno tijelo UEFA-e i ono kontrolira i usvaja sve važnije akte organizacije te bira Predsjednika i članove Izvršnog odbora.⁶ Pravo glasa na Kongresu ima svaki savez član putem svog predstavnika (1 savez član = 1 glas) te su donesene odluke obvezujuće za sve saveze članove.⁷ Izvršni odbor čine Predsjednik (osobno izabran u Kongresu), 16 drugih članova⁸ koje je izabrao Kongres i po još dva člana koje je izabrala ECA (Europsko udruženje klubova) i jedan član EL (Europske lige)⁹. Svi članovi imaju jednaka prava i obveze, neovisno o načinu izbora u Izvršni odbor. Prema čl. 23. Statuta UEFA-e nadležnosti Izvršnog odbora su „donošenje pravilnika i odluka o svim pitanjima koja ne spadaju u pravnu ili statutarnu nadležnost Kongresa ili drugog tijela“ i rukovođenje UEFA-om, dok su u sljedećem članku detaljno opisane i njegove dužnosti, koje nesumnjivo upućuju na kontrolnu funkciju koju Izvršni odbor ima u sklopu UEFA-e.¹⁰ UEFA je tijelo osnovano na temelju demokratičnosti, otvorenosti i transparentnosti i kao takvo postavlja iste zahtjeve za prijem za sve svoje članove, te je, prema statutu¹¹, primanje u savez određeno na temelju diskrecijske osnove Kongresa.

³ <https://www.uefa.com/insideuefa/football-development/> 27.08.2022.

⁴ Čl. 7. Statut UEFA-e

⁵ Čl. 11. Statut UEFA-e

⁶ Čl. 13. Statut UEFA-e

⁷ Čl. 20. Statut UEFA-e

⁸ Svaki član mora vršiti funkciju predsjednika ili dopredsjednika u svom savezu članu (prema čl. 21. st. 3. STATUT UEFA-e) te mora biti predstavljena najmanje jedna žena kao članica Izvršnog odbora

⁹ Čl. 21. Statut UEFA-e

¹⁰ Čl. 24. Statut UEFA-e

¹¹ Čl. 6. st. 2. Statut UEFA-e

ii. Početak licenciranja klubova i financijske regulacije

Licenciranje klubova za potrebe natjecanja u sklopu UEFA-inih europskih natjecanja započeto je 2004. godine¹², no korijenje nalazimo još u 1999. godini kada sami klubovi natjecatelji traže od UEFA-e neki oblik nadgledanja i uniformiranja natjecanja kako bi se spriječile situacije neadekvatnih stadiona, financijskih problema i manjka uloga u mlade igrače, što je dugoročno prijetilo većini klubova.¹³ U prvim koracima razmatralo se uz uvođenje licenci za igranje europskih natjecanja i uvođenje „*Salary cap-a*“ odnosno maksimalnog iznosa kojeg pojedini klub može potrošiti na godišnjoj razini na plaće zaposlenicima. Prvi pokušaj uvođenja *salary cap-a* nije uspio jer je utvrđeno da UEFA ne raspolaže s dovoljno tehničkih sposobnosti niti postoji pravni okvir kojim bi se omogućila takva regulacija, te je u početku projekt zadržan samo na provedbi licenciranja klubova za europska natjecanja. Pilot projekt započeo je s radom u 2002. godini unutar osam saveza članova (Engleska, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Škotska, Slovenija, Španjolska i Švedska)¹⁴ te je postigao sjajne rezultate i već je spomenute sezone 2004/2005 pretvoren u projekt punog opsega. Specifičnost projekta je u tome što on ne postavlja univerzalne minimalne standarde koje svi klubovi pod UEFA-om moraju zadovoljiti da bi se mogli natjecati, već ono prepušta nacionalnim savezima (koji i provode cijeli postupak licenciranja) da, sukladno svim okolnostima i specifičnostima nacionalnog natjecanja, samostalno uz smjernice provodi postupak i diskrecijsku ocjenu licenciranja. Univerzalni minimalni uvjeti nužni su za „europska natjecanja“ UEFA Liga Prvaka i UEFA Kup (danas UEFA kup ima naziv UEFA Europska liga te je dodano novo natjecanje- UEFA Konferencijska liga) kako bi se osigurala ravnopravnost i omogućili jednaki uvjeti nastupanja svim ekipama, te posljedično i očuvalo zdravlje igrača.¹⁵ Danas u većini Europe nacionalni savezi koriste paralelni sustav (2

¹² UEFA /Club licensing – 10 years on... https://hns-cff.hr/files/documents/12084/UEFA%20Club%20Licensing_10%20years%20on.pdf 27. 08. 2022.

¹³ <https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/news/0246-0e98e398a674-fe7e1c094dbd-1000--club-licensing/> 27.08.2022.

¹⁴ Izvješće sa sastanka UEFA-e i predstavnika saveza članova pilot-projekta održanog 10. 04. 2001. godine <https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/news/0246-0e98e398a674-fe7e1c094dbd-1000--club-licensing/> 27.08.2022.

¹⁵ „UEFA Here to stay licensing“ 2008. godine https://www.uefa.com/multimediafiles/download/uefa/keytopics/618655_download.pdf 27.08.2022.

licence) za nacionalna (domaća) i europska natjecanja, no postoje i sustavi s jednom licencom, dok primjerice, Španjolska (v. *infra.*) i Engleska ne koriste sustav licenci, već imaju propisane uvjete koje klubovi moraju zadovoljiti.¹⁶

2005. Godine Izvršni odbor donosi „UEFA Club Licensing Manual – v 2.0. koji donosi nove pomake u regulaciji i stvara pravni okvir za uvođenje „*financial fair play-a*“ tj. sveobuhvatnog mehanizma kojim UEFA preuzima nadležnost nadzora financijskog poslovanja svih klubova koji osiguraju nastupe u europskim natjecanjima.¹⁷

iii. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations 2010

Početak tisućljeća situacija u europskom muškom nogometu bila je alarmantna. Klubovi su se sve više i više zaduživali, preuzimajući sve veće obveze na plaće igračima te su se rapidno gomilali dugovi, što je dovelo da u 2011. godini europski klubovi posluju s gubitkom od ukupno 1.7 milijarde eura.¹⁸ Iz svih tih razloga, u rujnu 2009. godine Izvršni odbor UEFA-e jednoglasno je prihvatio koncept „*financijskog fair play-a*“ te nakon skoro desetljeća razvoja, konačno pokrenuo mehanizme zaštite klubova od samih sebe. Licenciranje klubova i financijski *fair play* su objedinjeni te zajedno predstavljaju UEFA-inu regulaciju licenciranja klubova, koja će se na taj način primjenjivati od 2012. godine (postupno do pune primjene od sezone 2013/14). Parametri koji su pod nadzorom i koji se moraju zadovoljiti za licencu počivaju na 5 kriterija¹⁹: sportski kriterij, osoblje i administracija, infrastruktura, pravni kriterij i financijski kriterij. Kod sportskog kriterija²⁰ prati se razvoj mladih igrača, medicinska skrb, registracija i valjani ugovori s igračima te rasna jednakost i anti-diskriminirajuća politika kluba. Svaki klub mora imati zadovoljenu zaposleničku strukturu i stručno osoblje unutar kruga zaposlenika, uključujući predsjednika, tajnika, sportskog direktora, fizioterapeuta,

¹⁶ UEFA /Club licensing – 10 years on... *loc. cit.*

Čak 42 nacionalna saveza koriste sustav sa 2 paralelna postupka licenciranja, njih 7 koriste jedinstvenu licencu, a nacionalni savezi Gibraltara, Andore i Crne Gore ne koriste nikakav sustav licenci

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ UEFA Club Licensing and Financial Sustainability Regulations 2022

²⁰ Čl. 17. – čl. 23. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations – Edition 2010

https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Clublicensing/01/50/09/12/1500912_DOWNLOAD.pdf 27.08.2022

glavnog i pomoćnog trenera...²¹ Zahtjevi za adekvatnom infrastrukturom propisani su posebnim propisom²² te su poredani u 4 razreda, prema kojima se određuje za koje natjecanje se koji stadion može koristiti. Pravni kriterij²³ odnosi se uglavnom na vlasničku strukturu i propisani minimum relevantnih pravnih dokumenata koje klub mora izdati. Posljednji, ali za ovaj rad najvažniji sektor odnosi se na financijski kriterij. Financijski kriterij sastoji se od 2 djela:²⁴ Prvi dio odnosi se na standardne obveze izvješćivanja, koji su i prije uvođenja financijskog *fair play-a* podnosili klubovi i koji se odnosi na domaća natjecanja: godišnje i periodička financijska izvješća, nepostojanje dugova prema igračima i ostalim zaposlenicima, prema drugim klubovima ili prema državi te osnovni podaci o budućim financijskim projekcijama. Drugi dio UEFA naziva „*Club monitoring*“ te uvodi za potrebe natjecanja u europskim natjecanjima najznačajniji (i klubovima najteže ostvarivi) zahtjev: „*Break-even requirement*“ odnosno zahtjev da rashodi kluba na godišnjoj razini ne budu viši od prihoda. Također, uvođenjem *Club monitoring-a* proširene su i ovlasti i strogost kontrole nogometnih klubova koji se natječu u europskim natjecanjima vezanih za dugovanja igračima, drugim klubovima ili državi.

Kao što je navedeno ranije, iz razloga ekonomičnosti i različitih sportskih, infrastrukturnih, ekonomskih pa i političkih razloga, UEFA je odlučila prenijeti na nacionalne saveze postupak i kontrolu izdavanja licenci. UEFA je nacionalnim savezima prenijela ovlast izdavanja licenci te propisala i dužnosti koje dolaze uz tu funkciju. Nacionalni savezi moraju imati odgovarajuću administrativnu strukturu, žalbeno tijelo, jasno propisani postupak i način donošenja odluke, te osigurati određenu razinu zaštite povjerljivosti i jednakost u postupanju²⁵.

iv. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations 2012 - 2018

²¹ čl. 27. – čl. 42. *Ibid.*

²² UEFA Stadium Infrastructure Regulations 2018.

<https://documents.uefa.com/r/qA7fJuXrAU7K42UpVsoDGQ/root> 27.08.2022

²³ Čl. 43. – čl. 45. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations – Edition 2010

²⁴ UEFA /Club licensing – 10 years on... *loc. Cit.*

²⁵ UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations – Edition 2010

UEFA 2012. godine donosi novi pravilnik za licenciranje kojim se po prvi puta u potpunosti primjenjuje sustav financijskog *fair play-a*. Također, za punu implementaciju i provedbu *Club monitoring-a* bilo je potrebno restrukturirati i proširiti ovlasti dotadašnjeg organa Pravednih tijela (UEFA Club Financial Control Panel postaje UEFA Financial Control Body) koje od 2012. može neposredno donositi sankcije u slučaju nepoštivanja Pravilnika za licenciranje.²⁶ UEFA Financial Control Body (CFCB) sastoji se od dvije komore: Istražna komora (*Investigatory chamber*) i Sudbena komora (*Adjudicatory chamber*). Kao što i sami nazivi nagovještavaju, Istražna komora provodi postupak prikupljanja sve potrebne dokumentacije od klubova kao i nadzor nad njima, dok Sudbena komora donosi konačno (prvostupanjsko) rješenje.²⁷ Tijelo drugog stupnja, sukladno odredbama Statuta UEFA-e, je Arbitražni sud za sport (CAS) u Lausanne (Švicarska)²⁸. Primarna zadaća CFCB-a jest praćenje i nadzor nad nogometnim klubovima koji imaju licencu nacionalnog saveza i koji se natječu u europskim natjecanjima.

Prije analize financijskih pravila, treba odrediti na koga se uopće primjenjuje pravilnik i koji su uvjeti za pokretanje postupka licenciranja kluba. Tako se u čl. 12. Pravilnika 2012.²⁹ navodi da zahtjev za licencom može poslati samo nogometni klub, odnosno pravna osoba odgovorna za nogometnu ekipu koja se natječe u domaćim i međunarodnim natjecanjima, ako:

- a) je registrirani član kod nacionalnog saveza koji je član UEFA-e ili
- b) ima ugovorni odnos s registriranim članom³⁰.

Svaki podnositelj zahtjeva mora pružiti svu potrebnu dokumentaciju kojom se potvrđuje poštivanje svih obveza propisanih Pravilnikom, kao i svu dodatnu dokumentaciju relevantnu

²⁶ Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body
https://documents.uefa.com/r/BeFOp6B_HewkUPGH9Q4yZA/root 27.08.2022.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Čl. 59. st. 1. Statut UEFA-e

²⁹ UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations Edition 2012 (Dalje u tekstu: Pravilnik 2012.)

https://www.uefa.com/multimediafiles/download/tech/uefaorg/general/01/80/54/10/1805410_download.pdf 27.08.2022

³⁰ Takav odnos sa registriranim članom mora trajati najmanje 3 uzastopne godine, da bi se mogao pokrenuti postupak odobrenja licence.

za donošenje odluke³¹. Ovdje je važno napomenuti da nisu svi nogometni klubovi ustrojani na isti način, te postoje razni pravni oblici (udruge, dionička društva, društva s ograničenom odgovornošću) u kojemu mogu biti ustrojani. Uz to, vlasnička struktura i način odlučivanja je za svaki nogometni klub drugačiji, te nije uvijek jednostavno i jasno odrediti utjecaje unutar kluba. Iz tog razloga, UEFA je uvela obvezu podnositeljima zahtjeva da samostalno odrede koju dokumentaciju i za koje osobe (povezane s klubom) predaju uz zahtjev, pod suspenzivnim uvjetom da ukoliko se utvrdi da nisu bili iskreni ili potpuni u podnošenju dokumentacije, njihova licenca može biti poništena³².

Općenito, CFCB može donijeti sljedeće disciplinske mjere protiv kluba: upozorenje, ukor, kazna, oduzimanje bodova, neisplata nagrada ostvarenih u UEFA-inim natjecanjima, zabrana registracije novih igrača, restrikcije na broj postojećih igrača, diskvalifikacija sa trenutnih ili budućih natjecanja te oduzimanje stečenih titula.³³ Vidljivo je da UEFA-in organ ima široke ovlasti i mogućnost uporabe dalekosežnih posljedica za klubove koji ne poštuju pravila pri licenciranju. CFCB također ima široke ovlasti sklapanja nagodbe³⁴ s nogometnim klubovima kako bi im lakše omogućila postizanje uvjeta za registraciju i zadovoljavanje *break-even* pravila.

Financijski uvjeti potrebni za licencu podijeljeni su u više kategorija:

1. podnošenje godišnjih izvještaja;
2. nepostojanje kašnjenja u isplatama drugim nogometnim klubovima, zaposlenicima ili državi (*tax authority*);
3. *break-even requirement*.

Navedeni instrumenti nisu jedini kojima se UEFA koristi kako bi osigurala pridržavanje financijskog *fair play-a*, ali predstavljaju glavnu osnovu u njezinom pothvatu.

1. Podnošenje godišnjih izvještaja

Podnositelj zahtjeva dužan je prilikom podnošenja zahtjeva predati i godišnje izvješće za prethodnu godinu, i to za sve osobe koje sudjeluju u:

³¹ Čl. 12. Pravilnik 2012.

³² Čl. 13. Pravilnik 2012.

³³ Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body *Loc. Cit.*

³⁴ Čl. 15. *Ibid.*

- a) kompenzaciji zaposlenicima (temeljem ugovorne obveze) i troškovima nastalima uz dovođenje/prodaju igrača³⁵ i
- b) Nogometnim aktivnostima: prodaji karata, sponzorstvu i marketingu, emitiranju, operativnim troškovima, financiranju kluba, upravljanju stadionom i ostalim sadržajima te mlađim uzrastima³⁶.

Ne ulaze u obvezu podnošenja godišnjeg financijskog izvještaja one osobe za koje se smatra da su zanemarivo pridonijeli grupi (nogometnom klubu) ili ako njihova glavna djelatnost nije povezana s nogometnim klubom.³⁷ Svako financijsko izvješće treba biti odobreno od strane nezavisnog revizora i potpisano od strane odgovorne osobe.³⁸ Također, ako je između donošenja godišnjeg financijskog izvještaja (temeljem statutarne ili zakonske obveze) podnositelja zahtjeva i roka za predaju zahtjeva prošlo više od 6 mjeseci, potrebno je podnijeti i izvješće za to razdoblje, pod istim uvjetima³⁹

Odredbe o podnošenju godišnjeg financijskog izvješća kao uvjetu za stjecanje licence nisu se previše mijenjale, no u izdanju iz 2018. godine ipak su dodane neke dodatne obveze. Čl. 67. Pravilnika 2018.⁴⁰ novina je i određuje dužnost podnositelja zahtjeva da javno objave (od nezavisnog revizora odobreno) godišnje izvješće, kao i ukupnu svotu novaca koji je klub potrošio u tom razdoblju na posredničke agente i menadžere.

2. Nepostojanje kašnjenja u isplatama drugim nogometnim klubovima, zaposlenicima ili državi

Jedan od temeljnih razloga uvođenja financijskog *fair play-a* bio je i reguliranje poslovanja između nogometnih klubova. Mnogobrojni transferi, posudbe, zamjene igrača su ostvareni u sumnjivim uvjetima i neki od njih nikada nisu bili isplaćeni, što je naravno klubovima predstavljalo financijsku štetu i rušilo povjerenje kod transfera. Stoga je UEFA, kako bi spriječila daljnje loše poslovne pothvate i nepoštenu praksu, uvela praćenje međusobnih

³⁵ Čl. 46. st. 2. Pravilnik 2012.

³⁶ Čl. 46. st. 3. Pravilnika 2012.

³⁷ Čl. 46. st. 4. Pravilnika 2012.

³⁸ Čl. 47. st. 2. Pravilnika 2012.

³⁹ Čl. 48. Pravilnika 2012.

⁴⁰ UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations Edition 2018 (Dalje u tekstu: Pravilnik 2018.)

potraživanja klubova i odredila nultu stopu tolerancije na kašnjenja u isplatama između klubova. U UEFA-inom pravilniku 2012. stoji da podnositelj zahtjeva mora svake godine do 31. ožujka dokazati da ne kasni u isplatama vezanim uz transfere u prošlom 12-mjesečnom razdoblju (do 31. prosinca). Isplate vezane uz transfere definirane su kao potraživanja nastala kao posljedica transfera, uključujući naknadu za treniranje te naknade solidarnosti⁴¹.

Slične odredbe sadrži i dio pravilnika o zakašnjelim isplatama zaposlenicima i državi (porezna davanja). Nogometni klub zadovoljava uvjete za licencu ako dokaže da nema nikakvih zakašnjelih dugovanja prema trenutnim i bivšim zaposlenicima (definirani u čl. 28.- čl. 39. Pravilnika 2012.) niti prema državi u vidu poreznih davanja temeljem ugovornih obveza sa zaposlenicima.

3. *Break-even requirement*

Break-even pravilo (BER) uvedeno je Pravilnikom 2012. i primjenjuje se od sezone 2013./2014. kao jedan od temelja financijskog *fair play-a*. Pravilnik navodi da klubovi postupaju u skladu s BER-om ako im je relevantni prihod veći od relevantnih rashoda na godišnjoj razini (pozitivni *break-even* rezultat)⁴². Relativni rashod definiran je kao troškovi prodaje, bonusa zaposlenima (i drugi operativni troškovi) i troškovi ulaznih transfera⁴³ te isplate dividenda. Relativnim rashodima ne smatra se smanjenje vrijednosti i amortizacija imovine (nekretnine), kao ni porezni troškovi i kapitalna dobit. Troškovi vezani uz omladinsku školu ili usmjereni za razvoj zajednice te gradnja nekretnina (stadiona i trening centra) također ne spadaju pod relevantne rashode. UEFA je na ovaj način pokušala potaknuti nogometne klubove da ulažu u svoje škole nogometa i kritičnu infrastrukturu kako bi pokušali osigurati dugoročnu stabilnost klubova i manju ovisnost o tržištu i prodaji igrača. Relevantni prihod definiran je kao prihod od ulaznica, TV prava, sponzorstava, marketinga, komercijalnih aktivnosti, izlaznih transfera i kapitalne dobiti⁴⁴. Pod relevantne prihode ne

⁴¹ Čl. 49. st. 2. Pravilnika 2012.

⁴² Čl. 63. st. 1. Pravilnika 2012.

⁴³ Postoji različita praksa nogometnih klubova u Europi vezano uz računovodstveno bilježenje ulaznih i izlaznih transfera. Dok neki klubovi ulazne transfere pišu pod dobit (tržišna vrijednost igrača koji je ugovorno vezan uz klub), neki pišu pod rashod (novčana svota isplaćena za potpisivanje ugovora).

Čl. 58. st. 2. Pravilnika 2012

⁴⁴ Čl. 58. st. 1. Pravilnika 2012.

spadaju nenovčani prihodi i određeni prihodi koji nisu vezani uz nogomet. Tu je važno napomenuti da se novčane „injekcije“ vlasnika kluba ili slične povezane osobe ne mogu smatrati relevantnim приходima, jer je upravo cilj BER-a poticanje na samostalnost i samoodrživost klubova, a ne nepredvidljivo ulaganje od strane „treće strane“ koje vrlo često može imati obilježja financijske spekulacije i dugoročno samo povećati probleme kluba.⁴⁵

UEFA provjerava dostavljenu dokumentaciju klubova u takozvanom „*monitoring process-u*“⁴⁶ koji započinje trenutkom predaje dokumentacije nacionalnom savezu i može trajati sve do isteka licence za tekuću sezonu. Ovaj postupak prolaze svi klubovi koji se natječu u europskim natjecanjima i sastoji se od minimalno 5 koraka⁴⁷:

- a) dostavljanje dokumentacije o nadzornom postupku nacionalnom savezu i podnositelju zahtjeva
- b) predaja potpuno ispunjene dokumentacije nacionalnom savezu
- c) vrednovanje i provjera potpunosti predane dokumentacije od strane nacionalnog saveza
- d) predaja dokumentacije CFCB-u i
- e) provjera dokumentacije od strane CFCB-a.

Tijekom tog postupka CFCB može tražiti dodatnu dokumentaciju i vršiti uvid u podnositelja zahtjeva po potrebi. Konkretno za *break-even* pravilo, CFCB analizira godišnja izvješća podnositelja zahtjeva za tekuću i dvije prijašnje⁴⁸ godine (npr. kod podnošenja zahtjeva za licencom sa sezonu 2018./2019. analizirat će se godišnja izvješća iz 2018., 2017. i 2016. godine) te izračunava *break-even* rezultat. Temeljno pravilo BER-a jest da nogometni klub mora imati pozitivni *break-even* rezultat, no moguće ga je zadovoljiti i ako se ostvari negativni *break-even* rezultat. U tom slučaju CFCB izračunava prosječni rezultat ostvaren u tri godine prije podnošenja zahtjeva, te ako je on pozitivan (ili unutar prihvatljive devijacije), može izdati licencu za tekuću sezonu.⁴⁹ Prema pravilniku 2012. prihvatljiva devijacija iznosi ukupno 30 milijuna eura u promatranom trogodišnjem ciklusu (45 milijuna za sezone

⁴⁵ Ariela Caglio, Angelo D'Andrea, Dinato Masciandaro, Gianmarco Ottaviano; „Does Fair Play matter? UEFA regulation and financial sustainability in the european football industry“ – BAFFI CAREFIN Centre Research Paper Series no. 2016- 38

⁴⁶ Čl. 54. st. 1. Pravilnika 2012.

⁴⁷ Čl. 54. st. 2. Pravilnika 2012.

⁴⁸ Čl. 60. st. 4. Pravilnika 2012.

⁴⁹ Čl. 63. st. 2. Pravilnika 2012.

2013/14 i 2014/15)⁵⁰. BER ne može biti zadovoljen ako je vidljivo iz financijskih izvještaja da je nogometni klub u stečaju, da su dugovi veći od imovine kluba ili ako ima zakašnjela plaćanja prema igračima, drugim klubovima ili državi.⁵¹

v. UEFA Club Licensing and Financial Sustainability Regulations 2022

Stupanjem na snagu novog pravilnika (UEFA Club Licensing and Financial Sustainability Regulations 2022, dalje u tekstu: Pravilnik 2022.) nije samo promijenjen naziv iz „*financial fair play*“ u „*financial sustainability*“, već je donesena sveobuhvatna reforma financijske regulacije i uvjeta nogometnim klubovima za stjecanje licence. Novi Pravilnik 2022. stupio je na snagu 1. lipnja 2022. godine,⁵² no u prve 3 godine neće biti u punoj snazi, već će se postupno primjenjivati. Za to vrijeme nepoštivanje novih pravila neće automatski značiti nedobivanje licence, nego nosi za sobom druge disciplinske mjere propisane pravilnikom CFCB-a⁵³. Nakon početne uspješne faze *financial fair play-a* došlo je do ponovnog ogromnog skoka zaduženosti klubova u Europi izazvanog pandemijom i nestabilnosti na svjetskom tržištu. Europski klubovi najzaduženiji su u povijesti te se procjenjuje da ukupno duguju skoro 7 milijardi eura i UEFA je morala reagirati. Pravilnik 2022. donosi radikalne promjene u *monitoring process* i *break-even* pravilo te postavlja nove financijske zahtjeve pred klubove, koje temelji na 3 skupine:⁵⁴

- a) zahtjevi solventnosti,
- b) zahtjevi stabilnosti,
- c) zahtjevi kontrole troškova.

Zahtjevi solventnosti su dosadašnji zahtjevi nepostojanja dugovanja prema drugim klubovima, zaposlenicima ili državi, te se nisu promijenili u odnosu na stariji pravilnik. Jedina važnija promjena je češća kontrola CFCB-a koja će se sada provoditi svako tromjesečje.⁵⁵ Njihovo poštivanje mora osigurati svaki natjecatelj u svim UEFA-inim natjecanjima.

⁵⁰ Čl. 61. st. 2. Pravilnika 2012.

⁵¹ Čl. 62. st. 3. Pravilnika 2012.

⁵² <https://www.uefa.com/returntoplay/news/0274-14da0ce4535d-fa5b130ae9b6-1000--explainer-uefa-s-new-financial-sustainability-regulations/> 01.09.2022.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Čl. 79. st. 2. Pravilnika 2022.

⁵⁵ Čl. 70. Pravilnika 2022.

Zahtjevi stabilnosti uključuju novo „*net equity*“ pravilo koje mijenja sustav dosadašnjeg BER-a, te uvodi strože zahtjeve pred nogometne klubove. Ono zahtijeva od klubova da pri podnošenju godišnjih izvještaja istaknu i svoj „*net equity position*“ tj. stanje neto vrijednosti imovine.⁵⁶ *Net equity position* definiran je kao imovina koja ostane nakon što se oduzmu svi troškovi i dugovanja od godišnje dobiti nogometnog kluba.⁵⁷ Ako je vrijednost imovine pozitivna, tada se smatra da ima „*positive equity*“, a ako je vrijednost negativna, tada nogometni klub ima „*negative equity*“. Novim pravilnikom propisano je da klub na godišnjoj razini mora ostvariti *positive equity* ili ostvariti najmanje 10% poboljšanje u odnosu na prijašnju godinu.⁵⁸ CFCB je zadržao praksu provjere trogodišnjeg razdoblja prije podnošenja zahtjeva za licencom, te povećava prihvatljivu devijaciju sa 30 milijuna eura na 60 milijuna eura. Ukoliko je pri provjeri klubu dan status „u dobrom financijskom stanju“, prihvatljiva devijacija povećana je za dodatnih 10 milijuna eura kroz promatrani trogodišnji ciklus. Detaljnije su definirani ulazi u klub vlasnika i trećih osoba koji se ne smatraju dobiti i ne ulaze u područje primjene Pravilnika 2022.⁵⁹ Ako klub ima troškove zaposlenika (v. *infra.*) manje od 5 milijuna eura, na njega se neće primjenjivati zahtjevi stabilnosti.⁶⁰

Zahtjevi kontrole troškova najvažniji su dio novog seta pravila i oni reguliraju troškove nogometnog kluba u odnosu na vlastite igrače i zaposlenike. U čl. 92. Pravilnika 2022. navodi se izračun troškova kluba na zaposlenike i ono se dobiva kao suma [plaća zaposlenika + amortizacija troškova igrača + cijena agenata, menadžera, posrednika] podijeljena sa [promjena prihoda kluba + profit/gubitak na izlaznim transferima]. Taj ukupni trošak kluba na zaposlenike ne bi trebao biti veći od 70% godišnjeg prihoda, no u prve tri godine će se koristiti skalirajući postotak kako bi se dalo vremena klubovima na adaptaciju (u sezoni 2022/23 dopušteni odnos iznosi 90%, u sezoni 2023/24 iznosi 80%, a propisanih 70% primjenjivati će se od sezone 2024/25)⁶¹. Navedeno pravilo primjenjuje se samo ako nogometni klub ima ukupne troškove zaposlenika veće od 30 milijuna eura⁶².

⁵⁶ čl. 69. st. 1. Pravilnika 2022.

⁵⁷ Čl. 69. st. 2. Pravilnika 2022.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Čl. 89. Pravilnika 2022.

⁶⁰ Čl. 79. st. 4. Pravilnika 2022.

⁶¹ <https://www.uefa.com/returntoplay/news/0274-14da0ce4535d-fa5b130ae9b6-1000--explainer-uefa-s-new-financial-sustainability-regulations/> 01.09.2022.

⁶² Čl. 79. st. 5. Pravilnika 2022.

III. FINANCIJSKA REGULACIJA ŠPANJOLSKE NOGOMETNE LIGE

i. Početno o La Liga

LIGA NACIONAL DE FÚTBOL PROFESIONAL (La Liga, *Primera*) je prvi rang natjecanja u seniorskoj kategoriji muškog nogometa u Španjolskoj. Osnovana je od strane *Real Federación Española de Fútbol (RFEF)* 1929. godine⁶³ s ciljem organiziranja prvog nacionalnog nogometnog prvenstva u Španjolskoj i uniformiranja regionalnih liga koje su dotad postojale u Andaluziji, Kataloniji i Baskiji. La Liga organizira i provodi natjecanje uz koordinaciju sa RFEF-om, no ima vlastitu pravnu osobnost te može samostalno ostvarivati svoja prava i preuzimati obveze⁶⁴. Njezina tijela su Opća skupština, Predsjednik i Izvršni odbor. Opća skupština je najviše kontrolno tijelo i sastoji se od Predsjednika La Lige i predstavnika svakog kluba natjecatelja, te se redovno okuplja jedanput godišnje⁶⁵. Predsjednika bira Opća skupština tajnim glasanjem svih članova na mandat od 4 godine i on je, prema statutu, zadužen za upravljanje i zastupništvo La Lige prema trećima. Izvršni odbor sastoji se od Predsjednika La Lige, dva zamjenika te 12 predstavnika klubova (6 izabranih iz prve lige i 6 izabranih iz druge lige).⁶⁶ Uz ova glavna tijela, bitno je napomenuti i „*La Liga Economic oversight comitee*“ (odbor za ekonomski nadzor) koji ima ovlasti nadzora i kontrole poštivanja financijskih pravila te u slučaju nepoštivanja, može samostalno donositi sankcije.⁶⁷

Financijska regulacija španjolskog nogometa započinje 2013. godine kada La Liga, motivirana UEFA-inim financijskim *fair play-om* uvodi svoj pravilnik u nadi da će klubovi (p)ostati financijski samoodrživi i da će se implementacijom tih pravila postići veća konkurentnost i ravnopravnost nogometnih klubova. Ukupni dug španjolskih klubova u tom trenutku bio je blizu 3 milijarde eura i prijetila je velika opasnost insolventnosti i dugoročne nestabilnosti najvećih klubova⁶⁸, što je zahtijevalo brzu i odlučnu reakciju čelnika lige koji su uspjeli unutar

⁶³ <https://www.laliga.com/en-GB/transparency/institutional-information> 02.09.2022.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Čl. 10. Statuta La Lige

<https://assets.laliga.com/assets/2022/07/29/originals/a163c911878dee118d15a049c5c69922.pdf> 02.09.2022.

⁶⁶ Čl. 27. Statuta La Lige

⁶⁷ Čl. 78. Statuta La Lige

⁶⁸ Godišnje financijsko izvješće La Lige za 2014. godinu

<https://assets.laliga.com/assets/downloads/transparencia/ccaa-ia-laliga-2013-2014.pdf> 02.09.2022.

samo jedne godine provesti reformu financijske regulacije. Donošenjem UEFA-inog financijskog *fair play* sustava (2012. godine) počinje i razvoj La Liga-ine regulacije, koja se primjenjuje već od sezone 2013/14⁶⁹ te je do danas postala jedna od najreguliranih sportskih liga uopće i predstavlja primjer uspješnog projekta, ne samo u ekonomsko-financijskom smislu, već i u sportskom. Najveće zasluge uspjesima španjolskog nogometa ne idu samo regulaciji kao takvoj, već u dosljednoj primjeni prema svim klubovima, kao i proaktivnom pristupu i angažiranju financijskih stručnjaka koji na klupskoj razini analiziraju financije i određuju parametre, ostavljajući klubovima malo prostora za izbjegavanje pravila.

ii. La Liga financijska regulacija

Najvažnija razlika La Liga-ine i UEFA-ine financijske regulacije je u tome što La Liga provodi nadzor *a priori* i *a posteriori*, dok UEFA-ine mehanizmi omogućavaju nadzor nad financijama samo nakon što su klubovi podnijeli svoja financijska izvješća. Preventivno djelovanje omogućeno je postupkom koji traje u prvoj polovici kalendarske godine (do 31. lipnja) u kojemu financijski analitičari analiziraju prijašnja financijska izvješća i trenutno stanje na tržištu te unaprijed određuju budžete klubovima. Nogometni klubovi mogu slobodno djelovati na tržištu i nisu isključivo vezani uz taj izračun, ali svaka varijacija bit će pod povećalom La Lige. No, nije donošenje budžeta jedina *a priori* kontrola La Liga-e. Klubovi su obvezni svake godine registrirati svoje igrače, kako bi imali pravo nastupa, a uvjet za uspješnu registraciju je pozitivna ocjena od strane La Liga-e koja pojedinačno analizira svaki zahtjev za registraciju te provjerava zadovoljava li klub *squad cost ratio* (v. *infra.*)⁷⁰. Na taj način gotovo u potpunosti je iskorijenjen financijski doping. U La Liga-inom pravilniku ne postoji *salary cap* tj. maksimalni iznos određen za plaće zaposlenicima, već definirani budžet svaki klub osobno raspoređuje po potrebama. Pravila financijske regulacije španjolske LaLige primjenjuju se na sve klubove koji se natječu u prvom i drugom rangu nogometne lige (*Primera División* i *Segunda División B*) te uključuju i sportske sekcije drugih sportova, a ne

⁶⁹ La Liga newsletter „*Global Fútbol*“ – „How LaLiga economic controls go beyond financial fair play“ – 02.03.2020.

⁷⁰ La Liga newsletter „*Global Fútbol*“ – „How LaLiga's Economic Control and Squad Cost Limit works“ – 02.03.2020.

samo seniorskog nogometa u muškoj konkurenciji⁷¹. Španjolski nogometni klubovi objedinjuju razne sportove (rukomet, košarka, mali nogomet) u muškoj i ženskoj konkurenciji i u različitim dobnim skupinama, te je na ovaj način osigurano da se klubovi ne koriste različitim taktikama prikazivanja ostvarene dobiti/gubitka kao djelovanje tih sekcija.

Ovisno o ostvarenim sportskim rezultatima u prijašnjoj sezoni, klubovi podnose zahtjev prema odredbama za onaj rang natjecanja u kojemu su se natjecali, no za potrebe ovog rada baviti ću se regulacijom najvišeg ranga natjecanja. Svake sezone za razdoblje od 1. srpnja do 30. lipnja klubovi podnose financijski izvještaj koji se sastoji od:

- a) izvješća o prihodima i rashodima,
- b) izvješća o ulaganjima,
- c) izvješća o financiranju,
- d) izvješća o imovini.

kao i dodatne informacije o projekcijama budućih prihoda i rashoda, poreznim dugovanjima i kreditnim dugovanjima.⁷² Ako nogometni klub zadovoljava minimalne uvjete za licencu (u trenutku podnošenja izvještaja nisu pod nadzornim mjerama La Liga-e ili su objavili/u postupku objavljivanja stečaja)⁷³ te ako zadovoljavaju dodatne uvjete La Liga Pravilnika o „prihvatljivim ekonomskim i financijskim omjerima“,⁷⁴ onda su obvezni podnijeti samo izvješće o prihodima i rashodima te o ulaganjima. Slično kao i kod UEFA-inog pravilnika, pri podnošenju financijskih izvještaja, oni moraju biti odobrena od strane ovlaštenog revizora te odgovorna osoba u klubu svojim potpisom jamči da su izvještaji pripremljeni u skladu sa La Liga Pravilnikom i da su predani potpuni i istiniti podaci.⁷⁵

Najvažniji financijski instrument La Lige je *Squad cost ratio*.

Iako su UEFA-ina *financial fair play* pravila donijela revoluciju u europski nogomet, ona do najnovijeg izdanja UEFA Pravilnika 2022. nisu sadržavala odredbe o *squad cost* omjeru. *Squad cost* omjer najjednostavnije rečeno predstavlja omjer između ukupnih troškova na

⁷¹ Čl. 9. st. 4. La Liga Standards For the Preparation of the Budgets of Clubs and SADs (dalje u tekstu: La Liga Pravilnik)
<https://assets.laliga.com/assets/2022/06/29/originals/cbe6f95b6ece8b0d58644d559afa01e0.pdf> 02. 09. 2022.

⁷² Čl. 18. La Liga Pravilnik

⁷³ Čl. 22. La Liga Pravilnik

⁷⁴ Čl. 24. La Liga Pravilnik

⁷⁵ Čl. 20. La Liga Pravilnik

zaposlenike i godišnje dobiti. Svakom klubu prije početka nove sezone određen je *squad cost* budžet (dalje u tekstu: SCL) koji predstavlja najveći dopušteni iznos koji nogometni klub može potrošiti na naknade zaposlenicima. Španjolska La Liga prva je u Europi počela primjenjivati pravila o najvišem mogućem iznosu koji pojedini klub može trošiti na zaposlenike i otvorila vrata sličnoj regulaciji na kontinentalnoj razini. UEFA je i prije uvođenja prvog pravilnika o licenciranju klubova (v. *supra.*) pokušala implementirati pravila o *salary cap-u* koji u američkim sportskim ligama predstavlja fiksni iznos koji svaki klub može ukupno potrošiti na plaće zaposlenicima, no zbog jednostavne činjenice da u Europi (pod okriljem UEFA-e) djeluje 55 nacionalnih saveza, bilo je nemoguće pronaći rješenje koje bi uspješno provelo takav instrument. Ipak, španjolska nogometna liga samo dvije godine nakon UEFA-inog neuspješnog pokušaja implementira *squad cost* sustav, za koji nesumnjivo možemo reći da predstavlja jednu od najsnažnijih karika španjolskog nogometa. Klubovi su financijski stabilni, ne zadužuju se previše, ulažu u infrastrukturu i omladinski pogon, a sve zato što su uspjeli efikasno ograničiti iracionalno trošenje i zaduživanje zbog kratkoročnog uspjeha. Ukupna imovina klubova između 2015.g. i 2020. g. narasla je za čak 250%, porezna dugovanja smanjila su se sa 650 milijuna € na samo 23 milijuna €, a dugovanja igračima sa 89 milijuna € na 1,5 milijuna €⁷⁶. U usporedbi s drugim europskim top 5 ligama, La Liga je jedina uspjela ostvariti dobit od 77 milijuna € u „pandemijskoj“ sezoni 2019/20, dok je ukupni gubitak ostale 4 lige (Engleska, Francuska, Italija, Njemačka) iznosio nevjerojatnih 2,5 milijarde €⁷⁷. Ovi rezultati potvrđuju uspješnost financijske regulacije u Španjolskoj i jasno je zašto je UEFA implementirala slične mehanizme u svoju regulaciju.

Squad cost sustav počiva na razlikovanju 2 skupine zaposlenika: zaposlenici koji se mogu registrirati i zaposlenici koji se ne mogu registrirati. „Zaposlenici koji se mogu registrirati“ je termin koji obuhvaća:

- a) igrače „prve momčadi“ za koje klub očekuje da će se natjecati u La Liga-i,
- b) glavnog trenera, pomoćnog trenera, kondicijskog trenera i ostalo slično osoblje koje sudjeluje u radu kluba,
- c) igrači koji nisu registrirani za natjecanje u La Liga-i, ali su ugovorno vezani uz klub i

⁷⁶ La Liga newsletter „*Global Fútbol*“ – „How LaLiga's Economic Control and Squad Cost Limit works“ – 02.03.2020.

⁷⁷ *Ibid.*

- d) svakog igrača, neovisno o ugovornoj vezanosti, koji od kluba primi ili očekuje primanje kakve naknade za obavljene rad.⁷⁸

Svi ostali zaposlenici vode se kao „zaposlenici koji se ne mogu registrirati“. Tu se u prvom redu misli na igrače koji nisu ugovorno vezani uz klub, ali postoje još određena dugovanja prema njima (kompenzacije, neisplaćeni bonusi) i na igrače drugih sportskih sekcija (npr. ženska nogometna ekipa). Kako bi se potaknulo odgovorno financijsko poslovanje odredba čl. 36. La Liga pravilnika navodi da iznos naknada za zaposlenike koji se mogu registrirati ne smije postotno narasti u odnosu na ukupni SCL određen u prijašnje dvije godine. Na taj način se način nogometni klubovi potiču u približavanju iznosa plaća u različitim sportskim sekcijama.

Squad cost se ne bazira samo na plaćama i financijskim davanjima igračima, već su u izračun uključena i varijabilna davanja, naknade agentima, mirovinska i socijalna davanja, naknade za raskid ugovora.⁷⁹ Za očekivati je od klubova da različite vrste davanja zaposlenicima prikazu kao neku drugu vrstu troška, kako bi maksimalno iskoristili dodijeljen im budžet. Odredbe o izračunu *SCL-a* u čl. 39. La Liga Pravilnika sadrže normiranje velikog broja različitih taktika koje bi klubovi mogli pokušati koristiti u tu svrhu. Tako na primjer st. 6. istog članka navodi da će za potrebe izračuna *SCL-a* sva davanja zaposlenicima izražena u neto iznosu biti preračunata i sukladno važećim poreznim propisima prikazana kao ukupna davanja, neovisno o tome je li prebivalište zaposlenika u Španjolskoj ili kojoj drugoj državi.⁸⁰ Posudbe ili transferi s pravom prvokupa dva ili više igrača između nogometnih klubova koji se mogu smatrati povezanim osobama također su posebno regulirani, sprječavajući lažno prezentiranje manjeg broja igrača i isplaćenih naknada u klubu. Porastom broja igrača koji su na taj način vezani uz klub, raste i postotak od ukupnog iznosa *SCL* koji je određen kao minimalni iznos naknade za svakog igrača⁸¹ (npr. ako nogometni klub ima 4 igrača na posudbi iz istog povezanog nogometnog kluba, tada vrijedi presumpcija da je iznos isplaćen za naknadu svakome od tih igrača minimalno 5% ukupnog *SCL* za tu sezonu, ako ima 5 igrača, postotak raste na 6%). U slučaju zamjene igrača, La liga ima ovlast angažirati nezavisne revizore koji određuju vrijednosti naknada i troškova u takvoj transakciji, a trošak

⁷⁸ Čl. 38. st. 1. La Liga Pravilnik

⁷⁹ Čl. 39. st. 3. La Liga Pravilnik

⁸⁰ Čl. 39. st. 6. La Liga Pravilnik

⁸¹ Čl. 39. st. 7. La Liga Pravilnik

revizije prebacuje se na nogometni klub ako je rezultat revizije 15% veći od one koje je klub prijavio pri registraciji⁸².

Ipak, nisu sve odredbe o *squad cost* omjeru usmjerene na sprječavanje (mogućeg) nepravilnog prikaza prihoda i rashoda. Primarna funkcija financijske regulacije jest stabilnost i samo-održivost, za što je nužan ekonomski rast. Na primjer, nagrade za rezultate ostvarene u europskim natjecanjima su značajne i čine nezanemariv dio godišnjeg budžeta nogometnih klubova. One se isplaćuju po isteku sezone, ali klubovi koji redovito sudjeluju u njima i ostvaruju redovite rezultate uračunavaju te naknade kao dio svojeg godišnjeg budžeta. Iz tog razloga, ako objektivni pokazatelji upućuju na mogućnost ostvarivanja istog uspjeha i u tekućoj sezoni, klubu mogu biti priznate te naknade kao dio prihoda za potrebe izračunavanja *SCL-a*. Uzima se da je objektivni pokazatelj redovitosti nastupanja u nekom natjecanju (ili njegovoj fazi) ostvareni rezultat u tri (3) od pet (5) posljednjih sezona prije one za koju se traži licenca.⁸³ Također, u slučaju da je ugovorna obveza s igračem istekla, a da produljenje ovisi o budućim sportskim ili drugim rezultatima, La Liga priznaje mogućnost klubova da uvjetno registriraju igrača, pod uvjetom da ne nadmaše propisani *SCL*.⁸⁴ Može se zaključiti da je Pravilnik La Liga-e koncipiran tako da se u slučaju postojanja budućih, neizvjesnih prihoda i rashoda koji ovise o sportskim ili kakvim drugim rezultatima, ide na ruku nogometnom klubu koji traži licencu.

Nema sumnje da La Liga-ina ovlast određivanja *SCL-a* njezino najvažnije i najjače oružje koje može koristiti protiv klubova koji ne poštuju njezinu financijsku regulaciju. Osim mogućnosti zabrane registracije igrača, La Liga može donijeti disciplinske mjere smanjenja *SCL-a* u slučajevima grubog kršenja pravila. *SCL* se može smanjiti za čak 15% u sezoni koja slijedi nakon one u kojoj se ostvari jedan od sljedećih uvjeta:⁸⁵

- a) neovlaštena promjena, skrivanje, krivotvorenje ili uporaba lažnih informacija pri predaji dokumentacije potrebne za utvrđivanje zadovoljavanja uvjeta propisanih La Liga-inim Pravilnikom, koji su rezultirali netočnim utvrđenjem neto dobiti za prijašnju financijsku godinu za 10% ili više,

⁸² Čl. 39. st. 11. La Liga Pravilnik

⁸³ Čl. 39. st. 14. La Liga Pravilnik

⁸⁴ Čl. 39. st. 12. La Liga Pravilnik

⁸⁵ Čl. 59. st. 6. La Liga Pravilnik

- b) neispunjavanje obveza prema drugim nogometnim klubovima, zaposlenicima ili državi u iznosu većem od 500 000 eura,
- c) nepridržavanje pravila *break-even* koje rezultira povredom tog pravila u iznosu većem od 5% neto dobiti kluba u prijašnjoj financijskoj godini,

Sljedeće povrede La Liga Pravilnika rezultiraju smanjenjem *SCL-a* u iznosu od 5%:⁸⁶

- a) nepridržavanje pravila *break-even* koje rezultira povredom tog pravila u iznosu između 1% i 5% neto dobiti kluba u prijašnjoj financijskoj godini,
- b) nepridržavanje profesionalnih računovodstvenih standarda ili gruba nepažnja klupskog ovlaštenog revizora, koja je rezultirala promjenom ili krivim navođenjem podataka u iznosu većem od 10% neto dobiti kluba u prijašnjoj financijskoj godini.

U slučaju manjih povreda, La Liga Pravilnik propisuje sljedeće sankcije⁸⁷:

- a) u slučaju utvrđenja da je nogometni klub predao različita izvješća La Liga-i od onih koje mora donositi po statutarnoj/zakonskoj obvezi, smanjuje se *SCL* u onom iznosu koji je utvrđen kao razlika između tih izvješća;
- b) u slučaju utvrđenja da je nogometni klub prekoračio dopuštene troškove u izvješću o ulaganjima (*v. supra.*) za najmanje 15%, kaznit će se smanjenjem *SCL-a* za sljedeću godinu između 10% i 30% od utvrđenog prekoračenja (najviše do 15% ukupnog *SCL-a*);
- c) u slučaju utvrđenja da je nogometni klub prekoračio dopuštene troškove u izvješću o ulaganjima za najmanje 5%, kaznit će se smanjenjem *SCL-a* za sljedeću godinu između 3% i 10% od utvrđenog prekoračenja (najviše do 5% ukupnog *SCL-a*);
- d) u slučaju utvrđenja da je nogometni klub prekoračio „*break-even point*“ do 1% neto dobiti, sljedeće financijske godine kazniti će se sa smanjenjem *SCL-a* između 1% i 4%.

Zbog drastičnog smanjenja u prihodima nogometnih klubova nakon pandemije COVID-19, La Liga je prihvatila „pravilo 25%“ koje je primarno primjenjivala za klubove kojima se smanje prihodi zbog pada u niži rang natjecanja. Klubovi kojima su prihodi pali u tolikoj razini da ne mogu ostvariti *break-even point*, imaju osiguran minimalni *SCL* u iznosu od 25% od

⁸⁶ Čl. 59. st. 6. La Liga Pravilnik

⁸⁷ *Ibid.*

prošlogodišnjeg.⁸⁸ Ovom mjerom osigurano je da niti jedan klub ne može biti spriječen u trošenju, ali i da se klubovi postupno približavaju potrebnoj razini za financijsku stabilnost.

Važno je napomenuti i ograničenja povećanja SCL-a u slučaju dokapitalizacije nogometnog kluba. Iako je ona dopuštena i može rezultirati povećanjem godišnjeg SCL-a, to povećanje je uvjetovano ekonomskom i financijskom situacijom kluba. La Liga Pravilnik određuje koji postotak iznosa dokapitalizacije dovodi do povećanja godišnjeg SCL-a ovisno o tome kojemu od 4 razreda pripada dokapitalizirani klub⁸⁹. Razredi A, B, C, D rangirani su po ekonomskoj i financijskoj situaciji u klubu, gdje A predstavlja najbolju, a D najgoru. Dokapitalizacija nogometnog kluba koji spada u grupu A dovodi do povećanja SCL-a za 80% dokapitaliziranog iznosa, kod grupe B iznosi 65%, grupe C 50% te grupe D 0%.

IV. ANALIZA SPORTSKIH REZULTATA

i. Utjecaj financijskog *fair play-a* na kompetitivnu ravnotežu

Od samih početaka uvođenja UEFA-inog sustava licenciranja i financijskog *fair play-a* narativ je na uvođenju financijskih instrumenata koji će osigurati 2 cilja⁹⁰. Prvi cilj bio je implementacija pravila sa željom uvođenja discipline i standardiziranog načina podnošenja financijskih izvješća kojom će se postići dugoročna stabilnost i samo održivost nogometnih klubova. Drugi cilj bio je postići veću jednakost i potaknuti sportsku konkurenciju između nogometnih klubova. Dok svi pokazatelji upućuju na to da je UEFA ipak u većoj mjeri uspjela s prvim ciljem (iako mnogi zamjeraju nejednakom postupanju pri provođenju sankcija i općenito blagim kaznama opetovanim prekršiteljima), pitanje je koliko pravila financijske regulacije pomažu u kompetitivnoj ravnoteži ne samo u europskim natjecanjima, već i unutar pojedinih nacionalnih liga. Nogomet je sport koji „oduvijek“ ima velike klubove koji se iz godine u godinu natječu na najvišoj razini, sa slabim oscilacijama. Općenito, gotovo u svakom natjecanju ustalilo se nekoliko klubova koji su zaposjeli vrh tablice te su nedodirljivi u svom statusu. Takva situacija proizlazi iz same prirode sporta, koja za vrhunske rezultate zahtijeva ne samo veliki broj igrača, stručnog i pratećeg osoblja, infrastrukturu nego i stabilnost i jasnu sportsku politiku. Svi ti preduvjeti lakše su ostvarivi uz stabilan priljev

⁸⁸ Čl. 59. La Liga Pravilnik

⁸⁹ Čl. 85. La Liga Pravilnik

⁹⁰ UEFA /Club licensing – 10 years on...

kapitala i pametne investicije, prvenstveno u igrački kadar, a kada se jednom stekne status „velikog kluba“ normalno je očekivati da će se lakše privlačiti najbolji igrači i održati mit živim. Navedeno vrijedi i za europska natjecanja i za nacionalna. Zanimljiva je statistika koja pokazuje da pri usporedbi pobjednika top 5 nacionalnih liga (Engleska, Francuska, Njemačka, Italija, Španjolska) u razdoblju 1971. g. – 1991. g. čak 71% osvojenih titula imaju 3 najuspješnija kluba, a u razdoblju 1992. g. – 2012. g. taj postotak je narastao na 77%.⁹¹ U europskim natjecanjima situacija je još gora. Do 1996. godine u UEFA Ligi Prvaka održano je 40 turnira u kojima je pobjednik 26 puta bio iz države top 5 nacionalnih liga. Od 1996. godine do danas samo jednom prilikom pobjednik natjecanja nije bio iz nijedne od tih 5 država⁹² (2004. godine FC Porto, Portugal je tada bio 6. liga po jačini u Europi).

Osim sportskih uspjeha, postoje i jasni financijski pokazatelji koji upućuju na rastuću nejednakost ne samo unutar nacionalnih liga, nego i na europskoj razini. Nagrade za nastupe u UEFA Ligi Prvaka raspoređuju se prema tri kriterija: 45% se dodjeljuje natjecateljima ovisno o zastupljenosti na domaćem tržištu (TV prava), 30% je fiksni iznos za natjecatelje, a samo 25% se dodjeljuje ovisno o ostvarenim rezultatima.⁹³ Najveći dio kolača dijeli se između najbogatijih i ovdje je jasno vidljivo da se potiče njihovo daljnje bogaćenje te se zatvara krug vječnih prvaka i planirano sprječava ulazak u (ozbiljnu) konkurenciju manjih klubova.

Iako ne postoje jasni definirajući parametri kojima se može računati kompetitivna ravnoteža i objektivno odrediti konkurentnost nogometnih ekipa na nacionalnoj i europskoj razini, u ovom radu pokušati ću analizirati sportske rezultate klubova koji se natječu u top 5 liga Europe ostvarene u 10 sezona prije uvođenja financijskog *fair play-a* (sezona 2001/02 do 2010/11 dalje u tekstu: **T1**) i 10 sezona nakon (sezona 2011/12 – 2020/2021 dalje u tekstu: **T2**) u domaćim natjecanjima i u UEFA Ligi Prvaka.

ii. Kompetitivna ravnoteža u nacionalnim prvenstvima

Parametri koje sam odlučio koristiti za ovu analizu su broj ekipa koje su osvojile prvenstvo i broj naslova svake ekipe, te broj ekipa koje su se plasirale u top 4 mjesta na tablici (mjesta

⁹¹ Peeters, T., Szymanski, S., Fumagalli, C., & Thomas, C. (2014). Financial fair play in European football. *Economic Policy*, 29(78), 343–390. <http://www.jstor.org/stable/24029569> 03.09.2022.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

koje vode u UEFA Ligu Prvaka) i broj takvih plasmana svake ekipe. Na ovaj način pokušati ću utvrditi koliko je ekipa uistinu kompetitivno u svakoj od najjačih europskih liga za osvajanje naslova. Također ću analizirati nastupe i rezultate u UEFA Ligi Prvaka i pratiti koliko su nastupa u završnicama (*knock-out* fazi) UEFA Lige Prvaka ostvarili klubovi iz svake pojedinačne lige.

La Liga

Specifičnost španjolske La Lige je da već desetljećima glavnu borbu vode dva kluba – FC Real Madrid i FC Barcelona, ukupno osvojivši čak 61 titulu prvaka Španjolske (od ukupno odigrane 91 sezone). Stoga ne čudi kako i u promatranom razdoblju T1 imamo samo 3 osvajača prvenstva – 5 FC Barcelona, 3 FC Real Madrid i 2 Valencia. U Top 4 mjesta na tablici ušlo je ukupno 10 nogometnih ekipa. I u ovom segmentu prednjače navedeni rivali, iza njih je Valencia sa 6 plasmana, a od ostalih nitko nije uspio biti u top 4 dvije godine za redom. U T2 situacija se ne mijenja – i dalje imamo 3 osvajača prvenstva, ovaj put se Atletico Madrid uspio dva puta izboriti pored Barcelone i Madrida koji su ostvarili identičan rezultat kao u T1. Broj klubova koji su ušli u top 4 je sada 9, što je zanemariva promjena, s obzirom da je Atletico Madrid čak 9 puta ponovio taj podvig, a prvi sljedeći pratitelj je Valencia sa 4.

U Ligi Prvaka španjolski nogometni klubovi ostvaruju impresivne rezultate. U T1 izboren je nastup u ¼ finala čak 31 put, ½ finala 15 puta, te su španjolski klubovi osvojili Ligu Prvaka 4 puta (po 3 puta Barcelona i 1 Real Madrid). Nakon uvođenja financijske regulacije, u T2 rezultati su još impresivniji. Odigrana su dva susreta više u ¼ finala i 4 više u ½ finala, te je osvojena Liga Prvaka čak 5 puta (4 Real Madrid i 1 Barcelona). Kada se još uz to doda da je španjolski klub osvojio Europa Ligu čak 11 puta tokom razdoblja T1 i T2, lako se može zaključiti kolika je dominacija španjolskih klubova u europskim natjecanjima.

Premier Liga

Nacionalno prvenstvo u Engleskoj tokom razdoblja T1 osvojilo je samo 3 kluba (Manchester United 5 puta, Chelsea 3 puta i Arsenal dvaput) a ulazak u top 4 samo 9 klubova gdje je uz osvajače redovan bio samo Liverpool. U T2 razdoblju broj osvajača se povećao na pet (uz povratnika Liverpool tu je i veliko iznenađenje Leicester City-a) ovaj put uz očitu dominaciju

Manchester City-a sa 5 osvojenih naslova, a broj klubova koji su uspjeli doći do prva 4 mjesta na tablici pao je na samo 7. Vidljiva je ogromna razlika u kvaliteti „Velike šestorke“ (Man. United, Man. City, Liverpool, Arsenal, Chelsea, Tottenham Hotspur) naspram ostatka lige jer jedini klub koji im se pridružio jest Leicester City – iznenadni osvajač prvenstva 2016. godine.

Na europskoj razini engleski klubovi prije uvođenja financijske regulacije ulazili su u završnicu UEFA Lige Prvaka čak 31 put, od čega 15 puta u ½ finale. Mogu se pohvaliti i sa dva osvojena natjecanja (Liverpool 2005. i Man. United 2008. u finalu protiv Chelsea). Tokom razdoblja T2 izborena je završnica dva puta više, no nastupi u ½ finala su se prepolovili. Ipak, osvojena su 3 natjecanja (Chelsea 2012. i 2021. te Liverpool 2019.)

Bundesliga

Početak tisućljeća, u promatranom razdoblju T1 njemačku Bundesligu krasila je velika konkurencija i neizvjesnost prvenstava do zadnjih kola. 5 različitih nogometnih klubova osvojilo je njemačko prvenstvo, iako ih je samo 9 uspjelo završiti u top 4 mjesta na tablici. Razdoblje T2 obilježeno je nevjerojatnom dominacijom Bayern Münchena koji je propustio biti prvakom samo jednom u 10 godina (Borussia Dortmund 2011. godine) i još većom koncentracijom na prva 4 mjesta koje su zauzela samo 8 različitih klubova.

Iako je konkurencija u njemačkom prvenstvu tijekom razdoblja T1 bila veća, konkurentnost u Ligi Prvaka zasigurno nije. Njemački klubovi igrali su završni dio turnira samo 16 puta, od čega samo 3 polufinala (i jedno izgubljeno finale Bayer Leverkusen-a). Statistiku popravljaju tijekom razdoblja T2 u kojemu dolaze do završnice skoro duplo češće (29 puta), a igraju polufinale u 9 navrata. Bayern München osvojio je UEFA Ligu Prvaka u dva navrata – 2013. godine i 2020. godine.

Serie A

Talijanski nogomet tijekom 1990-ih i početkom tisućljeća bio je najbolji u Europi. Konkurencija je bila iznimna što je vidljivo iz činjenice da su četiri različita kluba osvojili nacionalno prvenstvo u T1. Deset različitih klubova izborilo je svoje mjesto u vrhu ljestvice, gdje se nitko osim Intera (9 puta) i Milana (8 puta) nije uspio nametnuti. Idenično kao i u slučaju njemačkog prvenstva, u T2 razdoblju svjedočili smo samo 2 prvaka. Inter je 2021.

godine prekinuo niz od 9 uzastopnih prvenstava Juventusa i zaustavio najduži niz uzastopnih prvenstava u povijesti liga petice.

Što se tiče rezultata u UEFA Ligi Prvaka, klubovi iz Serie A imali su i više nego solidne rezultate tijekom T1 razdoblja. 26 nastupa u ¼ finala i 7 u ½ finala, uz čak tri osvojena naslova (talijansko finale 2003. godine koje osvaja Milan i osveta Liverpoolu za teški poraz dvije godine ranije u 2007. godini te naslov Inter Milana 2010. godine). Teško prizemljenje talijanskim klubovima u europskim natjecanjima stiglo je tijekom razdoblja T2 gdje su nastupili u završnici samo 21 put, sa samo 7 ½ finalnih nastupa i dva teška poraza Juventusa u finalima 2015. g. i 2018.g.

Ligue 1

Ako bi se rezultati ovog istraživanja uzimali sami za sebe, francuska nogometna liga doimala bi se kao najneuravnoteženija liga u Europi. I u T1 i T2 nalazimo situaciju da jedan klub ima 7 osvojenih prvenstava (Lyon i Paris Saint Germain), sa ostala 3 naslova prvaka jednako raspoređena među 3 konkurenata. Usprkos tome, u 6 godina natjecanja francusko prvenstvo osvojilo je 6 različitih klubova, a veliku konkurenciju unutar lige dokazuje i činjenica da je 11 (T1), odnosno 9 (T2) klubova uspjelo osigurati svoje mjesto u samom vrhu tablice.

Nastupi u Ligi Prvaka ipak nisu donijeli zapaženije rezultate, sa samo 28 nastupa u posljednjoj fazi natjecanja jednako raspoređenih između dva promatrana razdoblja, te samo 4 nastupa u ½ finala i 2 poraza u finalima (Monaco 2004. godine i PSG 2020. godine)

Vidljivo je da financijska regulacija nije donijela najavljivanu ravnotežu i približavanje klubova te veću konkurentnost, već naprotiv kod talijanske i njemačke lige s početkom financijske regulacije započinju i rekordni nizovi uzastopnih osvajanja prvenstva jednog kluba, a slična je situacija i u francuskome prvenstvu. Natjecanje u engleskome prvenstvu

rezervirano je za samo 6 najvećih klubova, no i tu se vidi dominacija jednog kluba koji je, ironično, najčešće spominjan uz UEFA-in financijski *fair play*.⁹⁴

V. ZAKLJUČAK

Financijska regulacija koju je donijela UEFA predstavlja prijeko potreban instrument kontrole i nadzora financija nogometnih klubova koji su iracionalnim ponašanjem i prekomjernim zaduživanjem postali opasnost sami po sebe. Pravilnik o licenciranju i financijskom *fair play-u* donio je stabilnost i uredio poslovanje gotovo svih europskih klubova, a mehanizmi nadzora učinkovito provode taj složeni zadatak. Nogomet i dalje ekonomski raste nevjerojatnom brzinom, svake godine sve je veća količina kapitala u nogometu i ovo nije i ne može biti kraj naporima da se osigura ravnoteža. La Liga-ina financijska regulacija odličan je primjer visoko-normiranog seta pravila koji ne dopušta „maštovito računovodstvo“, a ne sprječava klubove u ostvarivanju najviših sportskih postignuća. *A priori* nadzor odlično je rješenje za preventivno djelovanje i donosi sigurnost nogometnim klubovima, jer unaprijed znaju iznose koje smiju potrošiti i kako će se oni tumačiti. Sljedeći korak koji bi UEFA u suradnji sa nacionalnim savezima trebala poduzeti je otvaranje europskih natjecanja i nagradnih fondova za širi krug klubova kako bi se počelo raditi na ujednačavanju tržišta i smanjenja dominacije koju najveći potrošači imaju.

94

<https://www.bbc.com/sport/football/53571659#:~:text=Manchester%20City%20showed%20a%20%22blatant,from%20their%20owner%20as%20sponsorship%22>. 04.09.2022.

VI. POPIS LITERATURE

1. Ariela Caglio, Angelo D'Andrea, Dinato Masciandaro, Gianmarco Ottaviano; „Does Fair Play matter? UEFA regulation and financial sustainability in the european football industry“ – BAFFI CAREFIN Centre Research Paper Series no. 2016- 38
2. Izvješće sa sastanka UEFA-e i predstavnika saveza članova pilot-projekta održanog 10. 04. 2001. godine <https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/news/0246-0e98e398a674-fe7e1c094dbd-1000--club-licensing/> 27.08.2022.
3. Godišnje financijsko izviješće La Lige za 2014. godinu <https://assets.laliga.com/assets/downloads/transparencia/ccaa-ia-laliga-2013-2014.pdf> 02.09.2022.
4. La Liga newsletter „Global Fútbol“ – „How LaLiga economic controls go beyond financial fair play“ – 02.03.2020.
5. La Liga newsletter „Global Fútbol“ – „How LaLiga's Economic Control and Squad Cost Limit works“ – 02.03.2020.
6. La Liga Standards For the Preparation of the Budgets of Clubs and SADs <https://assets.laliga.com/assets/2022/06/29/originals/cbe6f95b6ece8b0d58644d559afa01e0.pdf> 02. 09. 2022.
7. Peeters, T., Szymanski, S., Fumagalli, C., & Thomas, C. (2014). Financial fair play in European football. *Economic Policy*, 29(78), 343–390. <http://www.jstor.org/stable/24029569> 03.09.2022.
8. Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body https://documents.uefa.com/r/BeFOp6B_HewkUPGH9Q4yZA/root 27.08.2022.
9. STATUT UEFA-e, Pravilnik o radu Kongresa UEFA-e, Pravilnik o primjeni Statuta UEFA-e - Izdanje 2021.
10. UEFA /Club licensing – 10 years on... https://hns-cff.hr/files/documents/12084/UEFA%20Club%20Licensing_10%20years%20on.pdf 27. 08. 2022.

11. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations – Edition 2010
https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Clublicensing/01/50/09/12/1500912_DOWNLOAD.pdf 27.08.2022
12. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations Edition 2012
https://www.uefa.com/multimediafiles/download/tech/uefaorg/general/01/80/54/10/1805410_download.pdf 27.08.2022
13. UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations Edition 2018
14. UEFA Club Licensing and Financial Sustainability Regulations 2022
15. „UEFA Here to stay licensing“ 2008. godine
https://www.uefa.com/multimediafiles/download/uefa/keytopics/618655_download.pdf 27.08.2022.
16. UEFA Stadium Infrastructure Regulations 2018.
<https://documents.uefa.com/r/qA7fJuXrAU7K42UpVsoDGQ/root> 27.08.2022
17. Statut la Lige
<https://assets.laliga.com/assets/2022/07/29/originals/a163c911878dee118d15a049c5c69922.pdf> 02.09.2022.
18. <https://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/what-uefa-does/> 27.08.2022.
19. <https://www.uefa.com/insideuefa/football-development/> 27.08.2022.
20. <https://www.uefa.com/returntoplay/news/0274-14da0ce4535d-fa5b130ae9b6-1000--explainer-uefa-s-new-financial-sustainability-regulations/> 01.09.2022.
21. <https://www.uefa.com/returntoplay/news/0274-14da0ce4535d-fa5b130ae9b6-1000--explainer-uefa-s-new-financial-sustainability-regulations/> 01.09.2022.
22. <https://www.laliga.com/en-GB/transparency/institutional-information> 02.09.2022.
23. <https://www.bbc.com/sport/football/53571659#:~:text=Manchester%20City%20showed%20a%20%22blatant,from%20their%20owner%20as%20sponsorship%22>. 04.09.2022.